

ЉУБИША ДЕСПОТОВИЋ
Институт за политичке студије
Београд

УДК 323.1(=163.41):28
Оригиналан научни рад
Примљен: 11.12.2018
Одобен: 23.01.2019
Страна: 327-340

СРБИ МУХАМЕДОВЕ ВЕРЕ Од Калајевих Бошњака до Алијиних Новобошњака

...будући да закон и вера може се променити, а род и језик никада.
Доситеј Обрадовић

Укратко речено: башка је вјера, башка народност!
Мехмед - бег Капетановић Љубушак

Сажетак: У раду ћемо настојати да у контексту научних поља геополитике и филологије истражимо историјски контекст настанка синтетичких нација као договорних нација а посебно феноменологију Срба мухамедове вере прекодирану у историјском распону од бошњаштва до новобошњаштва. Истражићемо такође и важне историјске, културолошке и религијске компоненте нових идентитета који се стварају већ више од једног века на просторима ex Југославије.

Кључне речи: Срби, ислам, Бошњаци, синтетичке нације, геополитика, филологија

Увод

Стицајем тешких историјских околности, геополитичких планова, вишевековне окупације, масовних злочина и политичког насиља, екстремних егзистенцијалних услова, сваковрсне оскудице, бездржавности и бесперспективности учинили су да је један део српског етничког корпуса, под окрутним околностима борбе за голи опстанак или у мањем делу због чувања иметка, положаја и привилегија, оптирао ка верској конверзији. Многи Срби тога времена прихватили су то само као привремено решење за своје приватне и породичне проблеме.¹ У тим злокобним временима била је то доминанто индивидуална и породична перцепција решавања нагомиланих егзистенцијалних проблема, а

¹ Бењамин фон Калај у својој *Историји српског народа* о томе пише: „Да би ту судбину избегли, многи српски племићи примише Мухамедову веру, услед чега остадоше у уживању својих добара и свога утицаја у земљи“ . стр. 148.

никако колективно-национална. Јер, одиста, у временима беспућа и незнања српски народ, изузев своје Цркве, није имао ништа што би га заштитило од бруталних зулума отоманске окупације и беспризорне пљачке. Ни државу, ни властелу, ни војску, ни школу, ни градове, ни путеве, ни вође, ни путовође. „У сваком случају, за Србе хришћане под отоманском окупацијом био је намењен статус раје или 'стоке', као друштвене групе која је изопштена из друштвеног миљеа.” (В. Станковић, 2012: 193)

У првом кораку то су били само индивидуални чиновни промене вере, али не и свог народносног и националног кода. Генерацијама ће верски конвертити љубоморно чувати српско презиме, а скривено *своје светосавско предање* и крсну славу, неретко тајно обележавајући велике хришћанске празнике и ходочастити на поклоњење моштима узвишених Христових угодника у бројним православним манистрима подигнутим диљем земаља српских да их окаде и обележе занавек. Неки то чине и данас, али и даље стидљиво и скривено, иако се наше време од стране политичких елита кодира као демократско и оно које поштује људска права и слободе, међу којима је верска слобода једна од најважнијих. „Код доброг броја исламизованих Срба остала је свест о српској традицији и вери, славиле су се славе и хришћански празници (Божић, Савиндан, Илиндан итд.), кришом се чувале породичне православне иконе.” (В. Умељић, 2018: 128) Отуда у *Катехизису српског народа* из 1888. године на питање: 'Које су вероисповести Срби?' стоји јасан одговор: 'Православне, католичке и мухамеданске'. А на друго питање 'Зар су и ти последњи Срби?' следи одлучан одговор: „Да, њихов језик и обичаји су српски, њихови преци су од искона били истински Срби.” (Н. Поповић, 2000: 40)

Битно је на самом почетку подсетити на важну историјску чињеницу – *исламизација Срба* је почела са отоманском окупацијом и као процес „дугог трајања” остављао је иза себе погубне последице по српски народ. Он ће бити озбиљно заустављен тек тријумфом *Српске револуције* и стицањем политичке аутономије Кнежевине Србије тридесетих година 19. века. Али још задуго, због тегобне турске окупације и насиља које је чињено према њему, обичан српски човек ће своје исламизирани сународнике третирати као потурице стављајући знак једнакости између исламске вере и турске националности. На ту околност с правом скреће пажњу и Салих Селимовић: „Међутим муслимани нису били Турци, јер је највећи број био словенског, односно српског порекла, којем је матерњи језик био српски, док је мањи број био албанског порекла. За све време турско-османске доминације српски језик је био очуван код наших муслимана.” (С. Селимовић, 2012: 55)

Тек ће стицајам интензивне примене разних и разноврсних *геополитичких пројеката* и скривених планова *верски конвертити* са индивидуалног аспекта, преко *колективне националне конверзије*, бити прекодирани у нове идентитете синтетичких нација као договорних нација на трагично разореном простору бивше Југославије. За настанак нових синтетичких идентитета најзначајнији су, дакле, геополитички пројекти који су имали двоструки циљ: прво, **спречити** језичко-културно јединство, национално укрупњавање и државно уједињење српског народа на вековним просторима свога историјског бивс-

творања, и то по европском моделу да је *нација заједница језика*; и друго, само у обрнутом смеру, **отети** му језик и културну баштину која је на њему створена, затим преко *верско-националне конверзије* и сам народ који га говори као свој матерњи језик, а са тим народом и његове територије које је током историје крвљу бранио од завојевача и ослобађао од окупације. Иза ових и оваквих геополитичких пројеката стајали су Аустрија и Ватикан (свако вођен својим геополитичким интересима), као и отоманска Турска, која је геополитичком инфилтрацијом преко Балканског полуострва окренула векторе своје територијалне трансгресије према просторима Европе. Са Принејског полуострва исламска најезда је додуше протерана Реконквистом, али се на Балкану преко исламизованог становништва задржала до дана данашњег. И, наравно, у синхронијској равни посматрања, геополитичка наступања САД, Велике Британије и Немачке, убрзавајући процесе формирања синтетичких нација и подржавајући њихове државолике политичке заједнице у настајању. Све то је чињено кроз варијанту територијалног награђивања њихових трабаната на терену за верно служење интересима империје у политици дисциплиновања Срба, који су већ одавно проглашени највећим геополитичким опонентима Запада у региону југоисточне Европе.

Европски филолошки концепт, један језик – једна нација и бошњаштво

Поштујући логику, стандарде и реалност историјског моделирања европских нација, неприхватљиво је припаднике једног народа различитих верско-конфесионалних исповести називати другачијим именима. Неприхватљиво је то и са стандарда социологије религије као друштвене науке. „Научно стајалиште религију и нацију прихвата као двије потпуно засебне појаве, као два облика културног и колективног идентитета који се морају јасно разликовати. Религијски и национални идентитети разликују се по томе што је први једноначан, а други вишезначан.” (Ц. Сарач, 2009: 159) Стога је наш уважени филолог и универзитетски професор Петар Милосављевић потпуно у праву када на ту *праксу двоструких стандарда* скреће пажњу великом делу домаће интелектуалне јавности заблуделе од тзв. политичке коректности и лажног европејства. „У складу са оваквом европском логиком, неприхватљиво је о овим становницима говорити као о припадницима два народа, Србима и Муслиманима, већ треба говорити о припадницима двеју вероисповести једног истог народа. У складу са правилима која се поштују у Европи, неприхватљиво је за припаднике једне вероисповести говорити да су Срби, а за друге да су Бошњаци.” (П. Милосављевић, 2012: 164)

Утврђујући историјске чињенице, реконструишући геополитичке планове и спољнополитичке интересе конкретних историјских актера, ми немамо намеру да у овом раду оспоримо демократско право сваког индивидуума са ових простора да се о својој националној припадности изјашњава потпуно слободно, по властитим схватањима и субјективном разумевању етничке при-

падности. Али такође немамо ни намеру да одустанемо од научно објективног реконструисања историјских разлога, скривених интереса и политичких злоупотреба које су под лажним идеолошким маскама и у френетичним пропагандним кампањама убеђивале људе да су нешто друго од оног што су уистину били вековима, како у биолошком, језичко-културном тако и националном смислу. „Један значајан део популације муслиманске вере данас не сматра себе Србима муслиманске вероисповести већ Бошњацима. То право им се не може укинути. Јер истицање властитих националних осећања спада, такође, у европске вредности.” (П. Милосављевић, 2012: 169)

„Обнова идеје о Србима три вере, прецизније о Србима као *мултиконфесионалном народу*, нормална је последица пропасти Југославије и пропасти идеје југословенства на којој је држава почивала”, сматра колега П. Милосављевић. Отуда као мото овог рада она знаменита мисао Доситеја Обрадовића из *Писма Харалампљу*, кад мудри Доситеј каже да се **закон и вера могу променити, али род и језик никада**. Исто то тврди и Мехмед-бег Капетановић Љубушак када пише: „**Башка је вјера, а башка народност**“. Иако изречене још пре готово два века, обе мисли и поруке у суштинском смислу кондезују модерни европски став да је нација заједница језика и да се верске или конфесионалне различитости унутар истог националног корпуса не могу третирати и називати другачијим именима. И српска политичка елита и црквени великодостојници, особито у другој половини 19. века, правили су исту грешку. Код Срба су једно време паралелно егзистирала два некохерентна концепта формирања нација, *конфесионални-ексклузивни* (који је подстицан и од разних страних, српству ненаклоњених фактора) и *секуларни-инклузивни* (подстицан од српске интелигенције и једног дела друштвене елите), заснован на европском моделу заједничког језика и заједничких политичких установа једног народа. На терену реалне историје, уз немерљив коауторски допринос страног фактора, превагнуо је конфесионални модел заснован на тзв. *православном ексклузивизму* и самим тим недопустиво трагично редуковао читав етнички корпус српског народа само на православу конфесионалну припадност. Ни са становишта нације, ни са становишта православног хришћанства то није била исправна политика. Са становишта нације она је просто одгуривала Србе других вероисповести из властитог националног корпуса дајући простора да их кроз верско-националну конверзију прекодирају у друге нације и тиме се гушила перспектива секуларног концепта формирања нација. Са становишта православља, као превасходно персоналистичке вере, то је такође била грешка, јер су припадници православне конфесије и друге националности, али стога нису и не могу се сматрати Србима.

„Иза доктрине да Срба има разних вера стоји и европска пракса и европска филологија, као и јасно изражена доктрина главног српског филолога Вука Караџића, који још од 1814. године говори да Срба има три вере: православне, католичке и муслиманске. Много је нас живих који се сећају да су још при пописима становништва пре 70-их година постојали Срби муслимани, и да је то примано као нормално.” (П. Милосављевић: 164) О томе сведочи и Ерве Лоријер у књизи *Убице у име Божије*, када цитира Бењамина фон Калаја, који

у својој *Историји српског народа* пише: „У Босни и Херцеговини, под трима религијама, има само један народ – српски. (Kallay (Benjamin von) / Geschichte der Sreben von den altesten Zeiten bis 1815, (nem. prevod str. 170/173) изд. из 1878.)

Плански је, дакле, због геополитичких, верских и политичких интереса генерисан процес стварања синтетичких нација као договорних нација, и то на основу верско-конфесионалне припадности, а у њима се одступило од европског концепта националности као заједнице једног истог језика, без обзира на верско-конфесионалне разлике. Професор П. Милосављевић с правом подсећа да је овај принцип у Европи важио још од 1781. године, када је проглашен *Патент о верској толеранцији*. „У Европи је прихваћено становиште да један народ може да има више вера, односно да се једним језиком може служити више вероисповести. На том принципу је и организован живот у европским државама и народима... Треба, рецимо, имати у виду да истим језиком могу говорити припадници разних вероисповести. Али исто тако треба знати да и припадници истих вероисповести могу говорити разним језицима.” (П. Милосављевић, 167–168) Тако је због геополитичких интереса спољних фактора, инволвираних у простор ех Југославије, *победио концепт религије као вододелнице нација*, производећи као последицу сталне сукобе и у ратним раздобљима стравичне злочине. Увек ће спољни фактори регионалног или ванрегионалног значаја индуковати сукобе, усмеравајући исти народ подељен по верско-конфесионалним торовима да се туче за њихове интересе и стварајући му привид да се бори за „своје”. Нигде другде као на овим просторима ти сукоби нису били тако криви и нигде толико злочиначки индуковани од стране туђина.

Геополитички аспекти формирања бошњачког идентитета и Калајев пројекат формирања босанске нације

Иако, као школован историчар, сведочи истину о националном саставу БиХ, Бењамин Калај ће мало касније изменити своје научне ставове и бацити их под ноге када су му то налагали геополитички интереси Аустроугарске царевине, чији је високи службеник у окупираној Босни био. „Бењамин Калај (1839–1903), дошавши на чело окупационе управе у Босни и Херцеговини (1882), је, полазећи од Андрашијевих идеја ’аустроугарског Балкана’ у Босни и Херцеговини, разрадио целовиту државну политику која се заснивала на следећим тачкама: стварање босанске нације и утемељење духа ’бошњаштва’ као политичке и националне идеологије, продубљавање јаза између православних Срба и муслимана, те форсирање босанских муслимана и католика, постепено покатоличавање босанских муслимана, потискивање Срба под видом борбе против ’велико-српске опасности’, колонизација страног, углавном римокатоличког живља у Босни и Херцеговини.” (М. Суботић, 2012: 79) Реч је, заправо, о процесу трансформације национализма из елитног типа (када је он везан углавном за културну елиту етнице) у масовни тип (када се интензивним иден-

титетским инжењерингом шири на целу популацију једне заједнице), како констатује М. Екмечић. Историчар европског формата Душан Батаковић такође разложно аргументује наведене чињенице. Нарочито сериозно објашњава концепт наметања новог националног идентитета, који се због интереса Аустроугара у БиХ имао конструисати познатим и провереним методама идентитетског инжењеринга. „Б. Калај, заједнички управник БиХ, развио је идеју о посебној босанској нацији, чији би носиоци били босански муслимани, наводно старо богумилско племство које је примањем ислама сачувало своје привилегије. (...) Калај је очекивао да ће идеологију босанске нације најпре прихватити муслимани, чији је идентитет био пре свега регионалан и верски, али не и национално дефинисан. Нови идентитет требало је, затим, наметнути Србима, који су имали већ профилисану националну свест.” (Д. Батаковић, 2018: 147)

Дакле, стварање бошњачке нације² је геополитички индукован процес, баш као што је то много раније било и са Србима римокатоличке вере, који су касније, после прве конверзије (конфесионалне), били подвргнути и другој (националној), а која је интензивирана у 20. веку јер су одлукама Првог римокатоличког конгреса 1900. у Загребу прекодирани у Хрвате. „Аустроугари су због сламања интеграционе идеје савеза српских територија гледали на босански ислам као на перспективу коју треба развијати и утапати у хрватско-народно, односно римокатоличко-вјерско тијело, уз благонаклоност и помагање РКЦ. Играјући на карту *аутономашења исламског фактора* у Босни и Херцеговини, настојало се што дуже зауставити процес заживљавања интеграционе идеје савеза Јужних Словена.” (М. Нухић, 2012: 202) О томе изворно сведочи и Хасан Ребац када пише: „Наш муслимански свет, иако је то неоспорно део српског народа у својој вековној концепцији исламске државе, изгубио је осећај своје националне припадности, па се сада, у заједничкој борби с православном браћом против католичке Аустрије за верску аутономију, није називао Србима, него само србофилима... Она (мисли се на Аустрију) је на разне начине умекшала прваке наших муслимана, а са верским системом аутономије је развијала, уместо српске националне свести, верску муслиманску свест, па је изгледало да ствара муслиманску нацију.” (Х. Ребац, 2015: 23–24)

О очигледно геополитички индукованом процесу стварања бошњачког идентитета, као негацији дотадашње српске припадности и однарођавању *Србомуслимана*, јасно сведоче и наредни редови. „Један од нових идентитета који се појавио на простору бивше Југославије јесте 'бошњачки', чиме је остварен давно осмишљен пројекат Аустроугарске о удаљавању муслимана из БиХ од српског националног корпуса, као и о супротстављању нове нације 'Бошњака' Србима, те стварања повољне ситуације за превођење Срба у ислам и нову нацију, као проверено атлантистичку по свом вредносном и политичком опредељењу.” (З. Милошевић; А. Мировић 2013: 224)

² „**Бошњаштво** је назив којим се означава етнополитичка концепција чија је суштина у ставу да у старој историјској земљи Босни (и Херцеговини), старијој и од Србије и од Хрватске, као њено аутохтоно становништво, с непрекинутим етничким, културним, психичким па и државотворним континуитетом од раног средњег века до данас, живе Бошњаци, и да је то једино њима одговарајуће народно и национално име.” Д. Тансковић (2000) *Ислам и ми*, Партенон, Београд, стр. 170.

И поред свих напора аустроугарског окупационог режима и Бењамина Калаја, процес стварања босанске нације у том периоду није успео. Упркос примени сваковрсног политичког насиља, идеју бошњаштва у то време прихватио је привремено само мали део Срба муслимана. „Калај је за своју политичку идеју подршку добијао претежно од муслиманског племства и дела интелектуалаца, али није требало да прође ни двадесет година да би се видело како је целокупан напор био узалудан, те да је оваква политика јединог трага оставила у пораслој свести код народа како је то било смишљено политичко насиље.” (М. Радаковић, 2002: 21) Калајев поројекат бошњаштва ипак је оставио трага у једном делу муслимана у БиХ. Они ће посебно у смутним временима, када се све љуља и претемељује, када пропадају царевине и империје (Први светски рат), када се руши заједничка држава Краљевина Југославија, под окриљем нацизма и фашизма, па онда Брозове СФРЈ, а посебно на њеним развалинама деведесетих година прошлог века у конвулзијама крвавог верског и грађанског рата, под симбиозом атлантизма и радикалног ислама, покренути поступак свог поновног етничког одређења и изградње националног идентитета. „Апсурдним проглашењем м/Муслимана као верског опредељења (махом исламизованих Срба) у нацију и њиховим (само)идентификовањем са целом Босном и Херцеговином, као ’својом републиком’, из целине српског простора издвојен је централни део геостратегијски кључне планинско-котлинско-долинске области Балкана – тзв. динарске тврђаве.” (М. Степић, 2012: 269)

Историјски фалсификати као облик интелектуалног тероризма

Бошњаци ће, као и свака закаснела нација са ексјугословенског простора, градити свој идентитет на историјским фалсификатима, натегнутим тумачењима и неутемељеним интерпретацијама које су морале да попуне зјапеће историјске периоде *бездржавне празнине* и *тамне вилајете колективног памћења*. А особито тегобну стварност вишевековног идентитетског (не)постојања и мучног осциловања између онога што су историјски били (Србомуслимани) и онога што њихова актуелна политичка и верска елита жели да постану (Новобошњаци). „У данашњој идентификацији сопственог идентитета муслимани Босне гледају селективно на хисторијске догађаје у прошлости. Оно што им одговара, што се некад давно збило, а што би данас дало на значају муслиманским идејама идентитетског представљања, то се данас одобрава и узима, а што не одговара, они то једноставно прешућују као да се није ни десило, или као нешто што у данашњици нема толиког значаја.” (М. Нухић, 2013: 382)

Рачунали су, такође, и на својеврстан национални замор Срба у Краљевини Југославији, а у Брозовој Југославији пак на *системски аутошовинизам као синдром српске националне ентропије*, те конформизам српских комуниста. О том националном замору у контексту Краљевине Југославије сведочи професор Правног факултета у Београду *Мехмед Беговић*, када у својој књизи *Муслимани у Босни и Херцеговини*, објављеној 1938. године, између осталог пише: „Изгледа да је код Срба наступила нека врста националног замора.

Стварањем заједничке државе Срби сматрају да су постигли свој идеал и вековни сан и да развијање култа српског национализма није више потребно у новој држави.” (М. Суботић, 2013: 421)

Тај процес се наставља и у Брозовој Југославији, у периоду либерализације верског живота и намере комунистичког вођства да преко афирмације новог националног идентитета муслимана у СФРЈ пацификују растући радикализам грађана исламске вероисповести. Са друге стране, намеравали су да кроз дезинтеграцију српског националног корпуса лакше контролишу Србе који се под диктатом коминтерновске врхушке двадесетих година прошлог века, као и од партијског вођства КПЈ, кодирају као великосрпски и хегемонистички народ. Врсни познавалац балканског ислама Александар Поповић тај нарастали муслимански национализам и радикализам, базиран на историјским фалсификатима и мистификацијама, назива својеврсним *интелектуалним тероризмом*: „У Босни и Херцеговини, у оквиру југословенске културе уопште, овај покрет је одмах склизнуо ка валоризацији, а затим ка прецењивању сопствене културе, да би потом, код извесног броја протагониста (иначе веома снажно подржаних од домаћих политичара муслимана) прерастао најпре у мистификовање, а онда и у чисто и просто фалсификовање историје националне књижевности, односно, укратко, националне историје; док се истовремено свим средствима настојало да се дискредитују сви они који нису подлегли тој уцени, која је (услед снажне политичке конотације) превазилазила уобичајени интелектуални тероризам.” (А. Поповић, 1990: 28)

Политичка мистификација, етнички стереотипи, историјски фалсификати, крађа језика и културно-историјског наслеђа, медијска пропаганда и други облици манипулација у стварању идентитета синтетичких нација, као договорних нација, познати су инструментарији етничког инжењеринга примењивани и у случају грађења бошњачког идентитета. Тај својеврсни *интелектуални тероризам* не погађа само невинне жртве супротне стране, која је означена као мета, већ и сопствени идентитетски супстрат удаљајући га од његовог изворног историјског порекла и отуђујући га од суштине народног бића из кога је настао, трагично га антагонизујући против Срба, а у корист актуелних геополитичких ментора тога процеса.

Новобошњаштво као завршни пројекат довршетка Калајевог инжењеринга босанске нације

У савременој рецепцији бошњаштва (необошњаштво) Дарко Танасковић препознаје две доминантне концепције или струје: *интегрално бошњаштво* и *муслиманско бошњаштво*. „Интегрално бошњаштво одређује се темељним ставом да су сви изворни становници Босне (и Херцеговине), дакле сви Босанци (и Херцеговци) који говоре заједничким ’босанским’ језиком, без обзира на верску припадност, у националном смислу Бошњаци, односно да би то требало да буду.” (Д. Танасковић, 2000: 175) Концепт интегралног бошњаштва, иако привидно инклузиван, схваћен је и примењен накарадно, јер дезавуише европ-

ску идеју нације као заједнице једног језика. Проблем са таквом новобошњачком и крајње искривљеном рецепцијом европске идеје лежи пре свега у историјским фалсификатима и њиховом стављању у функцију потреба консолидације новог синтетичког идентитета бошњаштва. А међу бројним фалсификатима и натегнутим тумачењима два су највећа: *прво*, европска лингвистичка наука не препознаје постојање тзв. босанског језика.³ Он и није кодиран у науци као такав до поменуте Калајеве насилне идентитетске политике. А и тада не као научна чињеница, већ као неуспео политички покушај и део геополитичког пројекта разједињавања српског етничког корпуса у тадашњој БиХ, као и због потребе конструисања новог идентитета босанских муслимана. „Бењамин Калај је, као што је познато, у покушају стварања посебне босанске нације за основни критеријум узео језик, настојећи инаугурисати ’босански језик као камен-темељац те замишљене босанске нације. Калај, међутим, и да је хтио, није могао створити неки нови језик који би био другачији од Вуковог српског, јер су у тадашњој Босни живјели искључиво Срби раздијељени по вери, али обједињени језиком. БиХ као чиста штокавска територија сва је (и по Вуковом одређењу Срба) била српска, па су ту Вукове идеје и реформе најприје и најлакше прихваћене.” (М. Ковачевић, 2012: 151)

Колико је то био сложен задатак, али и кошмаран период пун историјских противречности, политичког насиља, верског прозелитизма и политичког лутања сведочи и академик Милорад Екмечић када констатује да је за последњи један век *муслиманско становништво у Босни и Херцеговини мењало називе свог идентитета више од девет пута*. „Калајева ’босанска нација’ представљала је други покушај да се на истом простору прогласи једна синтетичка нација, која се измишља из политичких интереса. Прва је била ’османлијска нација’ 1868. (1876. и 1908). Тада ни босански муслимани нису прихватили ово хабзбуршко синтетизовање нације, иако су је након 1993. присвојили као основу свог идентитета. После промене идентитета од *муслиманског у бошњачки* 1993. године, први приручници босанског језика су рађени на основу Калајевих из 1883. године.” (М. Екмечић, 2007: 313)

Сва каснија језичка „поигравања” Бошњака са називом језика (од „босанског” до „бошњачког” и опет назад ка „босанском”, све у зависности од потреба тренутне етно-политике) у највећем броју случајева наслањаће се управо на ту и такву „традицију”. О томе јасно и прецизно сведочи Салих Селимовић, не остављајући дилему који је то језик и како се у појединим периодима дуге отоманске окупације све називао. „И поред прихватања вере освајача, никада наши домаћи муслимани нису заборавили свој матерњи језик, а у отменијим круговима се увек писало ћирилицом, коју су често називали босанчицом, беговско писмо или стара Србија, како су је они сами називали. Ћирилица и српски језик су били у употреби и на турском двору, а Дубровнику су у преписци са турским достојанственицима, који су били ’наше горе лист’, користили ћирилицу и српски језик још од 1420. године.” (С. Селимовић, 57)

³ Види у књизи Лазе М. Костића (2000) *Наука утврђује народност БиХ муслимана*, Добрица књига, Нови Сад, стр. 9–51.

И *друго*, Босне и Херцеговине као јединствене државне целине није било од 12. или 13. века па све до бруталне Брозове комунистичке интервенције да се формира авнојевска БиХ како би се у контексту нове Југославије дезинтегрисао српски политички и територијални корпус. Оно пак што се данас сматра државом на тој територији, јесте последица дејтонске принуде организоване од стране САД и њених атлантских савезника из ЕУ, а никако плод некаквог историјског и демократског договора грађана који на том простору живе вековима. Из дуге историјске перспективе сагледано, или је то у државном смислу била српска Босна, или отоманска Босна, или аустроугарска Босна, или Брозова Босна или дејтонска Босна, али свакако не независна и суверена држава која би логиком свог историјског и државног континуитета створила услове за настанак онога што се данас од једног дела бошњачке интелигенције настоји наметнути у секуларном концепту интегралног бошњаштва. Дакле, иако заснована на модерном европском концепту формирања нације као заједнице једног језика, без обзира на верско-конфесионалне разлике, она је промашила суштину те идеје, јер се темељи на филолошким и историјским фалсификатима. Ево о томе сведочанства и једног римокатоличког фратра из БиХ, Тома Ковачевића, који је давно пре аустријске окупације писао: „Сви житељи босански, изузимајући мало Османлија, Чивута и Цигана, спадају у число Јужних Словена србског огранка, и то без разлике вјероисповеданија, јер и они Срби који су вјероисповеданије мухамеданско примили, по крви и језику ипак остају Срби.” (Ј. М. Костић, 2000: 47)

Друга концепција савременог бошњаштва заснована је на тзв. *исламском ексклузивизму*. Она полази од потребе да заокружи бошњашки кропус идентитетским обележјима која су доминантно исламског верског и цивилизацијског карактера. „С обзиром на то да је управо теза о континуитету између богумилства и ислама у Босни носећи беоцуг концепције доминантног *муслиманског необошњаштва*, његови главни идеолози, којима је, иначе, идеја интегралног бошњаштва начелно блиска, морали су пронаћи најприкладнију формулу превођења изворног, идеалног свебосанства у реалност животне сведености овога концепта на његову муслиманску конституенту.” (Д. Танасковић, 177) Нешто слично тврди и колегиница Џенита Сарач када пише да постоје „...четири константе којима је ограничен бошњачки идентитет: словенско етничко порекло, језик, земља Босна као културно-политички простор и ислам као вјерска и цивилизацијска припадност.” (Ц. Сарач, 2009: 161) Само што се у овом одређењу бошњаштва српска компонента прекодира као словенска, језик се оставља без националног предзнака, а земља Босна књижи као простор исламске верске и цивилизацијске припадности. Овакво кодирање „земље Босне” коректно је у оном делу одређења када је не именује као државну целину, јер она то одиста вековима није била. Са друге стране, иако су у последњих сто година све доминантније изражене исламске компоненте верских и културолошких обележја, ауторка пренебрегава важну чињеницу да је тај исти простор вековима пре тога, упркос османској окупацији, све до ослобођења чувао и сачувао српско-православну, а једним мањим делом и римокатоличку цивилизацијску традицију. „Данашњи пројекат 'бошњаштва' је ревизиони процес босанских

муслимана да историјску грешку чисто вјерске одреднице замјене за територијално-национално вјерску одредницу. И даље је, као и у време аустријског Калајавог режима, у Босни и Херцеговини остао ислам као веза са нацијом, само што се од 90-тих година од стране панисламистичке политичке елите босанских муслимана у првом реду истиче државност везана за националност, а што све проистиче из вјероисповести, односно ислама.” (М. Нухић, 204)

Иако су у почетку били против имена ’Бошњаци’ као обележја новог идентитета босанских муслимана, јер се челницима СДА чинило да разводњава исламску компоненту и даје предност територијалној, у време дејтонског конституисања БиХ преломљено је да име тог новог колективног идентитета ипак треба да буде *Бошњаци*. Хавиер Боугарел констатује: „Што се тиче националног имена ’Бошњак’, оно је симболизирано подизање босанских муслимана на статус политичке и суверене нације. Како је с поносом писао лист *Љиљан*, ’Муслимани су из рата изашли као – Бошњаци’.“ (Х. Боугарел, 2009: 129) О геополитичком континуитету интереса страних фактора који су стајали иза концепта *бошњаштва и новобошњаштва* сведочи и колега Дарко Танасковић када аргументовано пише: „Као и у прошловековној прилици свог првог политичког афирмисања у режији Бањамина Калаја, бошњаштво је и сада промовисано одлучујућом интервенцијом страних сила, с практично идентичним геополитичким исходиштем и осмишљеношћу.” (Д. Танасковић, 173) То је особито јасно истакао и академик Милорад Екмечић у свом говору на Конгресу српских интелектуалаца у Сарајеву 1992. године: „Европа формално усваја статус ’муслиманске нације’, који нигде другде у њој не постоји, али га трпа у један строго чувани резерват.” А тај резерват је управо *средњобосански простор*, по схватању њихових европских ментора. Схвативши да је исламистички дискурс надаље међународно неодржив, вођство СДА, а пре свих Алија Изетбеговић и Ејуп Ганић, 1993/94. године са тешком муком пристају на бошњачко име као националну афирмацију исламског идентитета босанских муслимана. „Међутим, како у међународној заједници најзначајније одлуке доносе хришћанске земље, то је коришћење назива муслимани, који у себи садржи припадност религији, могло да остави одређену дозу резервисаности, па је одлучено да се искористи назив ’Бошњаци’, који има секуларну форму и не асоцира на припадност одређеној вери.” (В. Антић, 2013: 328) Са друге стране, Алија и његови фанатични следбеници утеху су нашли у панисламској рецепцији бошњаштва као понајбољих муслимана, „од самог Алаха одабраних да буду катализатор уједињавања свеколиког муслиманства.” (Д. Танасковић, 183) „Босанска нација и ’бошњаштво’ су само траса тог великог свјетског процеса који одводи босанске муслимане у исламску свјетску заједницу.” (М. Нухић, 2013: 363) Да БиХ радикални исламисти већ сматрају исламском земљом јасно је поручио и ирански врховни Ајатолах Хамнеи на исламистичком летку којим су биле облепљене сарајевске улице у августу месецу 1992. године. На том исламистичком летку, поред осталог, јасно је писало да је „нација са старом исламском традицијом у својој земљи, Босни и Херцеговини, изложена геноциду због свог опредељења исламу” и да, ако западне земље нису спремне да зауставе рат и страдање муслимана, онда нека барем отворе пут панислам-

ским земљама и младим муслиманима, као и иранским муџахединима, „док сами муслимани не узму учешће у рату и не отерају Србе из ове исламске земље.” (З. Петровић Пироћанац, 2014: 34)

Закључак

Презентованим анализама, које су се кретале у научним пољима *геополитике и филологије*, јасно смо истакли историјску позадину и прецизно експлицирали геополитичку димензију актуелних пројеката националног инжењеринга који су активно радили на стварању и консолидацији нових идентитета, вођени политичким интересима *етније у настајању* и страних ментора тога процеса. *Необошњаштво* је, дакле, трагичан наставак расрбљавања Срба исламске вероисповести који је плански започео Бењамин Калај, као аустријски намесник, наставио Јосип Броз кроз концепт муслимана (са великим М), а особито милитантно⁴ и радикално⁵ заокружио Алија Изетбеговић и његов панисламски покрет предвођен Странком демократске акције.⁶ Надамо се да ће у неким бољим временима демократске обнове ових простора бити створени услови за један цивилизованији дијалог о вечно тегобним питањима националних одређења грађана који на њему живе, него што је то до сада било.

Литература:

1. Антић В. (2013) „Српско питање и религија у дејтонској Босни и Херцеговини“, у зборнику: *Српско питање на Балкану*, ИПС, приредио М. Суботић, Београд.
2. Абазовић Д. (2009) „Босанскохерцеговачки муслимани на почетку новог миленија: социолошки поглед“, у зборнику: *Расправе о националном идентитету Бошњака*, Институт за историју, Сарајево.
3. Батаковић Д. (2018) *Златна нит постојања*, Катена Мунди, Београд.

⁴ „На почетку рата локални екстремисти су основали нову ’Ханџар дивизију’, преузевши име и етос злогласне формације јуришних СС-одреда. Према извештајима, ова јединица је имала до шест хиљада бораца и, као и њена претходница, проводила више времена у убијању и пљачкању него у борбама... Нова Ханџар дивизија је имала нескривено ’фашистичку културу’, коментаришао је један од неколико западних извештача који су то приметили, додавши да јединицу предводе ветерани из авганистанског цихада и да се у њеним редовима бори добар број албанских муслимана (муџахедина из албанских земаља – више их је било са Косова него из Албаније...)” (Ц. Шиндлер, 2009: 140)

⁵ У сарајевском недељнику *Вокс*, из децембра месеца 1990. године, на питање шта са Србима у Исламској републици Босни и Херцеговини, између осталог пише: „Добар Србин је жив и послушан Србин; или мртав непослушан Србин”. (З. Петровић Пироћанац, 2014: 14)

⁶ Реч је о *Исламској декларацији* Алије Изетбеговића: „На почетку декларације он износи да је њен циљ ’стварање јединствене исламске заједнице од Марока до Индонезије’ и да ’Муслиман може гинути само са именом Аллаха и у име ислама’. Он се слаже с тим да је ислам у потпуности политичка религија: ’Повјест не позна ниједан истински исламски покрет који није истовремено био и политички покрет’.” Ц. Шиндлер (2009) *Несвети терор, Босна, Ал каида и успон глобалног џихада*, Службени гласник, Београд, стр. 41.

4. Боугарел Х. (2009) „Од Муслимана до Бошњака: питање националног имена босанских муслимана“, у зборнику: *Расправе о националном идентитету Бошњака*, Институт за историју, Сарајево.
5. Велацић С. (2009) „Хомогенизација Бошњака кроз препород 1990“, у зборнику: *Расправе о националном идентитету Бошњака*, Институт за историју, Сарајево.
6. Диклић М. (2012) „Зашто је Броз систем елиминисао Србе исламске вере?“, у зборнику: *О Србима муслиманске вероисповести*, ИПС, приредио др Момчило Суботић, Београд.
7. Јарчевић С. (2007) *Бивши Срби*, Графомаркетинг, Нови Сад.
8. Кермани Н. (2013) *Ко смо ми, Немачка и њени муслимани*, Самиздат Б92, Београд.
9. Калај Фон Б. (2010) *Историја српског народа*, Чигоја штампа, Београд.
10. Костић М. Ј. (2000) *Наука утврђује народност БиХ муслимана*, Добрица књига, Нови Сад.
11. Ковачевић М. (2012) „О наметању босанског имена српском језику“, у зборнику: *О Србима муслиманске вероисповести*, ИПС, приредио др Момчило Суботић, Београд.
12. Камберовић Х. (2009) „Бошњаци 1968: политички контекст признања националног идентитета“, у зборнику: *Расправе о националном идентитету Бошњака*, Институт за историју, Сарајево.
13. Милосављевић П. (2012) „О Србима муслиманске вероисповести“, у зборнику: *О Србима муслиманске вероисповести*, ИПС, приредио др Момчило Суботић, Београд.
14. Ребац Х. (2015) *Срби исламске вере*, Центар академске речи, Шабац.
15. Умељић В. (2018) *Балкански гамбит Ватикана*, Катена Мунди, Београд.
16. Суботић М. (2012) *Идентитет и геополитичка стварност Срба*, ИПС, Београд.
17. Суботић М. (2013) „Српска политика 'на парче' или недостатак националне идеје“, у зборнику *Српско питање на Балкану*, ИПС, Београд.
18. Сарач Џ. (2009) „Неуспјех секуларизације и јачање религијског идентитета почетком 1980-их година у Босни и Херцеговини“, у зборнику: *Расправе о националном идентитету Бошњака*, Институт за историју, Сарајево.
19. Селимовић С. (2012) „Ток и неке карактеристике исламизације у Рашкој области“, у зборнику: *О Србима муслиманске вероисповести*, ИПС, , приредио др Момчило Суботић, Београд.
20. Станковић В. (2012) „Изградња националног идентитета муслиманских Словена на Балкану“, у зборнику: *О Србима муслиманске вероисповести*, ИПС, приредио др Момчило Суботић, Београд.
21. Танасковић Д. (2000) *Ислам и ми*, Партенон, Београд.
22. Ћурак Н. (2002) *Геополитика као судбина, случај Босна*, ФПН, Сарајево.
23. Екмечић М. (2007) *Дуго кретање између клања и орања*, Завод за уџбенике, Београд.
24. Маројевић Р. (2012) „Турци, Бошњаци или Срби исламске вјероисповести“, у зборнику: *О Србима муслиманске вероисповести*, ИПС, приредио др Момчило Суботић, Београд.
25. Милошевић З., Мирковић А. (2013) „Етноконфесионални идентитет Срба у *Дневном авазу*“, у зборнику: *Национални идентитет и религија*, ИПС, Београд.
26. Нухић М. (2012) „Ислам као детерминирајући фактор у животу М(м)услимана“, у зборнику: *О Србима муслиманске вероисповести*, ИПС, приредио др Момчило Суботић, Београд.
27. Нухић М. (2013) „О исламском идентитету муслимана у Босни и Херцеговини“, у зборнику: *Национални идентитет и религија*, ИПС, Београд.
28. Радаковић М. (2002) *Настанак државе, мисија на Балкану*, Компутер бук, Београд.

29. Поповић А. (1990) *Југословенски муслимани*, Акваријус, Београд.
30. Поповић Б. Н. (2000) *Српски национални програм*, ДМП, Београд.
31. Петровић З. Пироћанац (2014) *Хоћеш ли и даље да будеш Србин?*, ИПС, Београд.
32. Степић М. (2012) „Српске земље у балканској апликацији обуздавања: југословенска и постјугословенска 'формула'“, у зборнику: *Разбијање Југославије*, ИПС, Београд.
33. Халед А. Ф. (2012) *Глобални ислам*, Службени гласник, Београд.
34. Шиндлер Ц. (2009) *Несвети терор, Босна, Ал Каида и успон глобалног џихада*, Службени гласник, Београд.

SERBS OF MUHAMMAD'S RELIGION

Summary: This time we will try to research, in the context of scientific field of geopolitics and philology, the historical context of the occurrence of synthetic nations as agreed nations and in particular, the phenomenology of the Serbs of Muhammad's religion, transcoded into the New-Bosniaks. We will also research important historical, cultural and religious components of new identities that have been created for more than a century on the territory of ex-Yugoslavia.

Key words: Serbs, Islam, Bosniaks, synthetic nations, geopolitics, philology